

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. IV. De Helvetiis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

HELVETII igitur, Gallica licet antiquitas fuerint gens, intra Gallia fineis positi; tamen, quia & ipsi, Rhenum olim transgressi, proximos Germaniae agros obsederunt, ac postremum Alemanni, ex ipsa Germaniam profecti, Helvetium agrum occuparunt, quem in hunc usque diem tenent; paucis antè indicandi erunt. Horum fineis sic describit Cæsar, belli Gallici comment. 1: *Vndiq, loci naturâ tuti Helvetii continentur. unâ ex parte* (quâ orientem ac septemtriones spectant) *flumine Rheno latissimo atque altissimo; qui agrum Helvetium à Germanis dividit: alterâ parte* (quâ occasum æstivum prospiciunt) *monte Iurâ altissimo, qui est inter Sequanos & Helvetios: tertiâ* (quâ meridici oppositi) *lacu Lemano, & flumine Rhodano, qui provinciam nostram, id est, Narbonensem Galliam, ab Helvetiis dividit.* Hoc autem loco intelligendum, quamvis Cæsar Rhodano ab unâ parte Helvetium agrum terminet; tamen eum ad ripam usque Rhodani non pertigisse. quidpe Rhodanus ab excelso Alpium vertice (nunc est *divi Gothardi mons*) profluens, vallem efficit, x c millia passuum à capite ad Lemanum lacum in longum porrectam; latam verò, ubi summum patet, duum millium passuum. vallem utrimque cludent altissima Alpium juga. hanc alieni ab Helvetiis populi incoluerunt; uti post docebitur. Igitur proprius ab hac parte Helvetii agri terminus est jugum montis, quod dictam vallem à septemtrionibus cludit. Idem de Rheno quoque tenendum. nam & hic, fontibus duobus exoriens, valles efficit, quas Rhæti quondam populi incoluerunt, ad lacum usque Brigantinum, qui vulgò dicitur *der Bodensee*. Ceterum, quia Iura mons ab alterâ parte, id est, ab occasu æstivo, Helvetium agrum cludere dicitur; hujus quoque jugum rectè cognoscere operæ fuerit pretium. Initium hic ab Geneva, Allobrogum ad Lemanum lacum urbe, ducens versus septemtriones ad fontis Dubis fluminis, quod vulgò *Doux* est, protenditur; ejusdemque fluminis dextram ripam prosequitur, usque ad vicum, cui vulgare vocabulum *Pierreport*: inde in ortum æstivum versus, lævam amnis Arolæ, qui vulgò *die Are*, ripam radit, donec ipse unâ cum Arolâ Rheno jungatur, ad opidum Confluenteis, quod vulgò *Coblenz*. Ulteriora igitur, in quibus Basilia urbs, opidaque *Liechthal, Sissach, Lauffenberg, Rhynfelden*, quæ nunc in Svitzerorum agro censentur, antiquitus Helvetiorum non fuere.

Longitudinem latitudinemque agri Helvetii indicat Cæsar eodem loco his verbis: *Pro multitudine hominum, & pro gloria belli atque fortitudinis, angustos se fineis habere arbitrabantur: qui in longitudinem millia passuum c c x l, in latitudinem c l x x x patebant.* Quæ dimensio, si examinetur, falsa utrobique, deprehendetur. quidpe summa Helvetii agri longitudo est inter Rhenum, sive lacum Brigantinum, quâ Constantiam opidum is alluit, & Geneva urbem, millium pass. c l x x i i; latitudo verò maxima, inter Arolam & ortus Rhodani Rhenique, mill. pass. l x x v i. Itaque longitudini l x v i i i pass. millia ultra, quam æquum erat, Cæsar addidit: latitudini verò c i i i i. Quem errorem non incurioso, uti quidam volunt, librario, sed Cæsari ipsi adscribendum censeo. multo immaniùs quidpe infra in Aquitania, & idem in Arduenna silvæ, aliorumque locorum dimensione aberravit; ut fusiùs suo loco indicabitur.

Ceterum, omnem civitatem Helveticam in quatuor pagos divisam fuisse olim, notat eodem commentario Cæsar, his verbis: *Omnis civitas Helvetia in quatuor pagos divisa est.* Horum duos recenset, *Tigurinum, & Urbigenum.* reliquos duos, quia nulla erat memorandi occasio, reticuit. aliunde tamen investigari posse puto.

Nationes in bello Cimbrico adversus Romanos reperio fuisse quinque istas, *Cimbros, Teutones, Tigurinos, Ambronas, & Tugenos.* Solos Cimbro ac Teutonos è Germaniam junctis copiis profectos, omnes pariter docent auctores, quotquot hujus belli meminerunt. Strabo, tria Helvetiorum genera Cimbris ad expeditionem hanc sese adjunxisse, tradit libro iv, his verbis: *φασὶ δὲ πολλοὶ ὅτι τὰς Ἑλληνιστίαις εἶναι μὴ δὲν μὲν τοὶ ἥτιον ἦν ληθείαι τεραπίαι, τὰς δὲ Κίμβρων ὀπρῆαις ἰδόντας. αἴφαι δὲ αὐτῶν τὰ δύο φύλα, τε μὲν ἔντων καὶ ἐξέλειαι. hoc est: Helvetios ajunt esse auri divites. nihilo minùs tamen latrociniiis se dedisse, quum viderent Cimbrorum opes. quumque essent tria eorum genera in expeditionem profecta, duo ex iis interiisse.* In his Tigurinos fuisse, atque Tugenos, apertè testatur lib. vii, ex Posidonii monumentis. *φασὶ δὲ καὶ Βοίων, ἦν τὸ ἔσπον. ἐτὸς Σκροδισκὸς Γαλάτας κατὰ Βιῶναι· αὐτὸν δὲ τὸν Τόδρατος, καὶ Ταυρίσκος, ἐτέτυς Γαλάτας εἶπ' ἔπ' Ἑλληνιστίαις, πολλοὶ δὲ αὐτοὺς εἰρηναίους δέ· ὀρῶντας δὲ τὸν ἔκ τ' Ἑλληνιστίων πολλῶν πρὸ Βάλλοντα*

- βαλλόντα ἔπειτα ἰαυτοῖς, τὰς Ἑλληνίους ἐπιβλήσας, μάλιστα δὲ αὐτῶν Τιγυρίνας π, καὶ Τωῦθους, ὡς π καὶ πωζορμησαι. id est: Idem perhibet, Bojas quondam Hercyniam incoluisse silvam: ac Cimbro, quum ad ea loca sese contulissent, ab iis repulso, ad Istrum & Scordiscos Gallos descendisse: inde ad Teuristas ac Tauriscos, iidem Gallos: tum ad Helvetios, aut diviteis, ceterum pacatos. hos, quum viderent suis majores Cimbrorum opes, latrocinii partas, animum ad pradæ adjecisse, maximè Tigurinos ad Toygenos, unâque in expeditionem cum illis profectos. Cimbro per Noricum Italiam petiisse, relictis Teutonibus in Galliâ, aliâ viâ in Italiam irrupturis, auctor est Plutarchus in Mario. Cum Cimbris in Noricum unâ profectos Tigurinos, mox è Floro patebit. Tugenis Ambronas fuisse conjunctos in Galliâ tradit Strabo lib. iv, de
- 10 Rhodani ostiis loquens: μάρα Θ ἡ ὕστερον ὁρῶν τοῦ φλόσομον γινόμενον ἐν τῷ ποταμῷ (ἴσως, καὶ δυσείσβολον, καὶ πρὸς ἑτέρας διὰ ὄρυχα, καὶ πρὸς τὴν δεξιὰ μέρη Θ τὸ πλεον ἔπειτα, Μαοσαλιώτης ἰδὼν ἀερεῖον καὶ τὸ ποταμὸν ἄμβρωνας καὶ τωῦθους πύλεμον. Hoc est: Posterioribus temporibus Marius, videns adgressionem limi ostium obtinurari, intratque reddi difficile, novam egit fossam, quâ majorem amnis partem exciperet. eamque Massiliensibus, ob navatam præclaram in bello adversus Ambronas & Toygenos operam, præmi loco donavit. Ambronas haud procul Aquis Sextiis ad flumen, quod Latinis auctoribus vocatur Druentia, absentibus Teutonibus, victos atque deletos, auctor est Plutarchus in dicto libro. In hac igitur victoriâ præclaram illam navasse operam Massiliensibus, Tugenosque unâ cum Ambronibus occubuisse, haud dubium est. unde duo Helvetiorum genera ex tribus, quæ in hoc bellum profecta erant, interiisse tradit Strabo. Ter-
- 20 tios, id est, Tigurinos, superstites in patriam rediisse terram, colligitur ex eodem Strabone, patetque clarè ex primo Cæsaris commentario de bello Gallico: qui cum Tigurinibus bellum se gessisse, eosque vicisse in Galliâ, XLVI post Cimbro deletos annos testatur. Sed & Florus lib. III, cap. III, aperte tradit, eos in Italiam cum Cimbris non transisse; sed, acceptâ de clade illorum famâ, domum rediisse. Tertia, inquit, Tigurinorum manus, quæ quasi subsidio Noricos infederat Alpium tumulos, in diversa lapsa, fugâ ignobili & latrocinii evanuit. Diverfa igitur ac separata duxerunt Galli Helvetii à Germanorum agminibus sua agmina. Tigurini in Noricis erant Alpibus, quum Cimbro, in Italiam per easdem Alpeis transgressi, apud Athesin amnem cæderentur à Mario ac Catulo: Ambronibus verò ac Tugeni junctim ad flumen Druentiam superati, quum Theutoni Aquas Sextias tenerent. Et ab unis Am-
- 30 bronibus, ante Marium, superatum fuisse Manlium consulem cum exercitu, tradit Plutarchus dicto loco; item ante hunc ab iisdem Cæpionem consulem. quibus tamen Tugenos (quorum nullam Plutarchus facit mentionem) tunc quoque fuisse junctos, haud dubium est. nam & ante Cæpionem à folis Tigurinibus Cassium consulem fuisse superatum, testatur Cæsar in dicto commentario; & item epitomator Livii, lib. LXV, cujus verba hæc sunt: L. Cassius Coss. à Tigurinibus Gallis, pago Helvetiorum, qui à civitate secesserant, in finibus Allobrogum cum exercitu casus est. Atque hæc equidem de Ambronibus, ac Tugenibus, satis ita comprobata erant, ni Pompejus Festus, antiquus grammaticus, contrâ testari videretur. Ambronibus, inquit, fuerunt gens quædam Gallica, qui subitâ inundatione maris, quum amisissent sedes suas, rapinis, & pradationibus se suosque alere cæperunt. eos, & Cimbro, Theutonibusque C.
- 40 Marius delevit. ex quo tractum est, ut turpis vitæ homines Ambronibus dicerentur. Verum hæc grammaticus, non historicus, Festus: qui quo ex fonte errorem hunc hauserit, patet ex dicto Flori capite III, libri III. Cimbro, inquit, Theutoni, atque Tigurini, ab extremis Galliæ profugi, quum terras eorum inundasset oceanus, novas sedes toto orbe quærebant. Tam igitur Ambronibus, quàm Tigurinibus, terras inundaverat oceanus, tamque Ambronibus gens oceani proxima, quàm Tigurini. quorum antiquas sedes ignorare cui historiarum perito licet? Scilicet jam antea, lib. I, cap. X, docui, nimio brevitatis studio Florum Tigurinibus sedibus cum Cimbrorum Theutonibusque sedibus comiscuisse. per errorem enim id ab eo commissum, haud temerè dixerim: ut qui Cæsaris commentarium primum de bello Gallico, ex quo vel solo illorum sedes discere potuit, non legisse nequivit. Idem igitur in
- 50 Ambronibus quoque gente ab alio quodam scriptore factum puta. unde errorem istum, tandem hausit Festus grammaticus. Ceterum Ambronibus fuisse Helveticæ nationis Gallos, non Germanos cum Cimbris Theutonibusque è Germaniâ profectos, patet ex eo etiam, quod Plutarchus Cimbro ait in Italiâ Theutonibus fratreis è Galliâ advenienteis expectasse; nec aliud alterius nationis nomen addit. scilicet, quia Ambronibus minùs erant eorum fratres, aliùs existentes gentis, Gallicæ nimirum, non Germanicæ.

Quatuor igitur Helvetiorum pagi, seu quatuor Helvetiorum genera fuere ista: TIGURINI, TUGENI, AMBRONES, URBIGENI.

TIGURINUM pagum eodem fuisse tractu, quo nunc urbs magnifica sita, vulgo Zürich dicta,

dicta, ex vocabuli similitudine haud ineptè colligitur: rectèque hodiè urbs ea Latino nomine vocatur *Tigurum*. Nam T & Z literas plerisque in vocibus conversas inter se fuisse, variante Celtici sermonis dialecto, innumeris demonstrari potest exemplis. sic enim tri-næ *Taberna*, Galliæ Belgicæ opida, nunc vulgò dicuntur *Zabern*. sic *Tolpiacus* in Ubiorum quondam agro vicus, nunc *Zulpich*. sic, quæ inferiores Germani dicunt, *tanden*, *tellen*, *toveren*; & Saxones, *tānen*, *tellen*, *töveren*: superiores efferunt *Zāne*, *zālen*, *zauberēn*. Nisi tamen suspicari libeat, corruptum esse Romano ore, ut pleraque externa, verum genuinumque urbis nomen *Zurig* in *Tigurum*; quod rectiùs dictum fuisset *Turigum*, ut inferioris sæculi auctoribus adpellatur.

Tāv̄spōi, *Togēni*, leguntur bis apud Strabonem; quos rectiùs ego adpellari putem *Tug- 10*
spūs, *TUGENOS*. eadem quidpe vocabuli ratione haud dubiè hodiè sunt, qui vulgari nomine dicuntur *die Züger*, ab gentis capite *Zug*. quod olim Romanis procul dubio dictum fuit *Tugium*. unde *Tugēni* populi, quasi *Túgeri*.

URBIGENUM quoque pagum malè atque vitiosè quædam Cæsaris exemplaria referre existimo *Verbigenum*. nam haud infortè is situs fuisse putatur circa opidum, quod flumini cognomini impositum, vulgò nunc dicitur *Orbe*; antiquo haud dubiè vocabulo, quod apud Antoninum in itinere à Mediolano Argentoratum versùs est *Vrba*, inter Laufonium lacum & Vifontionem.

AMBRONUM porò nomen situmque uti commodè rectèque ostendere queam, fines rrium dictorum pagorum antè circumscribendi erunt. *Tigurinos* igitur inclusos fuisse con- 20
jicio duobus amnibus, Rheno ac Limago, & exiguà parte Iuræ montis, ex adverso confluentium Arolæ & Limagi. *Túgenos*, Limago & Ursâ, vulgò *Rüfs* dicto; & montium jugo, inter horum fluminum fonteis sito. *Vrbigenos* ab occidente æstivo, Iurâ monte, ab opido Genevâ ad fonteis usque Birsæ amnis, qui ad Basiliam in Rhenum incidit: à meridie totâ lacus Lemani dextrâ ripâ: ab oriente Sanâ & Arolâ fluminibus, ad Urbæ usque confluentem. Jam verò **AMBRONUM** validam fuisse gentem, Tugenisque multo numerosiorem, inde colligere licet, quòd, quum utrique ad flumen Druentiam à Mario cæsi fuerint; Plutarchus unos nominat Ambronas. Quapropter haud injuriâ ampliores hisce agrorum fin- 30
neis tributum quàm Túgenis; imò quàm Tigurinibus, quorum æquè Plutarchus nomen reticet. Terminos igitur Ambronibus adscribo; ab septemtrionibus Iuram montem, inter-
binos confluentes, Urbæ & Limagi: ab meridie Alpium jugum, inter duos fonteis, Sanæ
ac Limagi: ab occidente, Sanam & Arolam: ab oriente Limagum. Nomen jam unde Ambrones habuerint, prorsus ego nescio, ni id quæsitum fuerit ab amne, medios ferè eorum agros secante, vulgari vocabulo dicto *Emme*. à quo populi patrio sermone adpellati
thi Emmeron, sive *Ammeron*. quod vocabulum Romani postea, B interjecto, fecere *Ambro-
nes*, quasi *Ammerones*: quemadmodum ex *Emmerich*, sive *Ammerich*, Iul. Cæsar formavit
Ambiorix; quod alii dixerè *Emericus*; ut suprâ, lib. I, cap. VI, ostensum est.

Nominibus finibusque quatuor Helvetiorum pagorum indicatis, de opidis eorum nunc dicendum est. Cæsar belli Gallici commentario I, opida Helvetios suâ ætate in universum habuisse tradit *numero ad duodecim, vicos ad quadringentos*. quæ illi, quum to- 40
tius Galliæ Celticæ, inter Sequanam & Garumnâ amneis sitæ, imperium occupare tentarent, cuncta exusserunt. Cæsar autem prælio victos, atque in pristinas sedes compul-
sos, restituere ea jussit. Quo nomine, item quo situ singula fuerint, haud facilè quis dixerit. Memorantur tamen haud pauca in antiquis Romanorum historiis, & itinerariis: quorum singula suis inferam pagis.

URBIGENVS PAGVS.

Totius Helvetiorum gentis caput memorat Tacitus, *historiarum I, AVENTICVM*. quod haud indoctè interpretantur viri docti opidum nunc vulgari incolarum vocabulo *VVüßburg* dictum. nam & veteris lapidis inscriptio duoque Romanorum itineraria id 50
testantur, & hodièque Galli id adpellant *Avanches*. Inscripção talis ibi legitur in lapide muro templi inserto: **COLONIA. PIA. FLAVIA. CONSTANS. EMERITA. AVENTICVM. HELVETIORVM. FOEDERATA.** Itineraria duo, alterum Antonini, tabulæ alterum, ab Augustâ Prætoriâ, novissimo Italiæ opido, Augustam Rauracorum versùs, sic habent:

Anto-

Antonini;	Tabulæ;		
<i>Augusta Prætoria</i>	<i>Augusta Prætoria</i>	Augst;	Aosta.
<i>Summo Pennino</i> XXV.	<i>Summo Pennino</i> XXV.	S. Bernhart;	Mont. Iou.
<i>Oëtodoro</i> XXV.	<i>Oëtodoro</i> XXV.	Martinach;	Martigny.
<i>Tarnadas</i> XII.	<i>Tarnajas</i> XII.	S. Mauritz;	S. Morice.
<i>Penne locus</i> XIII.	<i>Penna lucos</i> XIII.	Noville,	ad Rhodani ripam.
<i>Bibisco</i> VIII.	<i>Vivisco</i> VIII.	Vivey.	
<i>Bramago</i> VIII.	<i>Viromagus</i> VIII.	Bro.	
<i>Minnodunum</i> VI.	<i>Minodum</i> VI.	Milden;	Mouldon.
¹⁰ <i>Aventiculum</i> XIII.	<i>Aventicum</i> XIII.	Wüflispurg.	
<i>Petinesca</i> XIII.	<i>Petenisca.</i> XIII.	Biel.	
<i>Saloturnum</i> X.	<i>Salodurum</i> X.	Soloturn.	
<i>Aug. Rauracum</i> XXIII.	<i>Aug. Rauracum</i> XXIII.	Augst.	

Antiquissimum esse opidum *Aventicum*, ex eo colligere datur, quòd jam inde à Nerone tempestate caput fuit universæ gentis. ad quod dignitatis fastigium haud facile ascendere potuit, nisi longinquâ continuâque celebritate. unde etiam conjectare ausim, jam inde à Iulii Cæsaris ætate, postquam is gentem bello devictam in patrias sedes reverti, opidaque exusta restituere iussit, principem inter reliqua id obtinuisse locum. Eadem fuisse dignitate ante expeditionem, haud temerè dixerim. ab *Urbâ* quidpe, ceu primario opido, dictus jam tunc fuit pagus *Urbigenus*. Freculphus tom. II, lib. I, cap. III, de Titò imperatore: *Civitatem Aventicum, quam pater ejus Vespasianus adificare cœperat, consummavit. in Galliâ Cisalpinâ est.* Corrige mendum *Cisalpinâ*, in *Transalpinâ*: nisi forte Lexoviorum respectu, quorum fuit episcopus, *Cisalpinam* intellexit, quæ Romanis erat *Transalpina*. Ceterum ex Tacito intelligas. non fundamenta hujus civitatis jecisse Vespasianum; sed, coloniâ eò deductâ, eam amplificasse. unde etiam *Colonia Flavia* dicta. Filius dein hujus Titus amplificationem eam absolvit. Post Taciti quoque ævum gentis fuisse caput, patet ex tabulâ itinerariâ; in quâ primariæ urbis formâ depingitur. Ptolemæo dicitur *Αὐάντιον*, *Aventicum*; recenseturque in Sequanis; quemadmodum & Antonino. verum hoc eo accidit, quòd mutati fuere à posterioribus imperatoribus provinciarum limites. quo factò totus *Urbigenus* pagus Sequanorum provinciæ titulo adjectus fuit. Ceterum ante Valentiniani jam imperium quo fato aut pacto celebritas dictæ urbi fuerit ablata, nusquam reperio: ablatam fuisse, testatur Ammianus lib. XV: *Alpes Graje, & Pænina, exceptis obscurioribus, habent & Aventicum, desertam quidem civitatem, sed non ignobilem quondam; ut adificia semiruta nunc quoque demonstrant.*

URBAM esse eandem quæ hodiè dicitur *Orbe*, præter nominis similitudinem, Antonini quoque indicat itinerarium; in quo à *Laufonio lacu* (*Lausanne* nunc dicitur opidum) ad *Urbam* sunt M. p. XVIII: & hinc *Vesontionem* XL. illud quidpe intervallum probè convenit inter *Lausanne* & *Orbe*, & hoc inter *Orbe* & *Besançon*.

⁴⁰ *COLONIAM* hinc *EQUESTREM* primus auctorum, quorum monumenta existant, refert Plinius lib. IV, cap. XVII. Duo prædicta itineraria sic habent:

Antonini:	Tabulæ:
<i>Darantasia</i>	
<i>Casuaria</i> XXIII.	
<i>Bautas</i> XVII.	<i>Genava</i>
<i>Equestribus</i> XVI.	<i>Colonia Equestris</i> XII.
<i>Lacu Laufonio</i> XX.	<i>Lacum Losonne</i> XII.

⁵⁰ *Darantasia* hodiè est Sabaudia opidum, vulgò *Monstier en Tarantaise* dictum. ab hoc ad *Genavam* XL circiter numerantur millia passuum: & hinc porro ad *Laufannam* XXXIV circiter. unde jam satis certo colligitur indicio, vocem *Bautas* apud Antoninum esse mendosam è vero vocabulo *Genava*. Tabula in utroque numero suo duodenario admodum falsâ est. Ex Antonini intervallis, inter *Genavam* & *Laufonium lacum*, id est, *Laufannam*, *Equestris Colonia* est opidum hodiè *Nyon*, lacui adpositum. In libello provinciarum civitatumque Gallia hæc leguntur verba: *Provincia Lugdunensis V, Sequanorum. Metrop. Civ. Crispalinorum; hoc est, Vesontio. Civ. Aquestrium; hoc est, Lugiduno. Civ. Elvicorum, hoc est, Aventico. Civ. Basiliensium.* Male atque corruptè pleraque, *Lege, Civ. Equestrium; hoc est, Noviduno.*

duno. Nam nullum heic Lugidunum: metropolisque civitatis Lugdunensium, quæ est ad confluentis Rhodani Ararisque, jam antea meminuit, in provinciâ Lugdunensi primâ. Pro *Elvicorum*, lege *Helveticorum*. sic enim inferiore isto sæculo adpellatos fuisse reperio Helvetios. Ceterum inter opidum *Nyon*, & montem *Iuram*, rudera visuntur perantiqui muri. quem Cæsaris esse murum putant viri docti, contra Helvetios, in Allobrogum fines per Genevensem pontem irrupere conantes, exstructum. Cæsar ipse de hoc sic scribit, belli Gallici comment. 1: *Interea eâ legione, quam secum habebat, militibusque, qui ex provinciâ convenerant, à lacu Lemano, quem flumen Rhodanum in fluit, ad montem Turam, qui sineis Sequanorum ab Helvetiis dividit, millia passuum decem novem murum, in altitudinem pedum sexdecim, fossamque perducit. Eo opere perfecto, præsidia disponit, castella communit: quò facilius, si se invito transire conarentur, prohiberi possent.* Mendum in his Cæsaris verbis hære, vehementer ego vereor. Nam rudera istorum tractum, ab opido *Nyon* versus *Juram* montem, XIX per millia si sequaris, non modò ad montem, sed trans montem perveneris. quò Cæsarem murum perduxisse, quis credat? Ego suspicor, exemplaria varia habuisse, alia X millia, alia IX. unde postea marginibus eorum exemplarium, quæ habebant X, adscriptus est variæ lectionis numerus IX: vel è diverso. tandem imperiti homines, utroque numero textui illato, fecerunt XIX. IX millia à dicto opido juxta rudera antiqui muri si progrediare, incidet in proximum *Juræ* montis locum, cui antiquæ structuræ castellum impositum, vulgari nunc vocabulo dicitur *Château de la pucelle*, id est, *Castellum virginis*. quod putatur à Cæsare conditum. Ego ex pluribus illis castellis, præsidiiisque, ad murum erectis, hoc censuerim fuisse postremum. Primum autem, lacuique proximum, haud dubiè fuit id, quod postea in opidi modum exstructum, *Colonia* factum est cognomento *Equestris*. Quin heic sine dubio fuit præsidium illud militum, à Cæsare contra Helvetios Lemano lacui impositum: de quo ita Lucanus lib. 1:

*Cæsar ut acceptum tam prono milite bellum
Fataque ferre videt: ne quo langvore moretur
Fortunam; sparsas per Gallica rura cohortes
Evocat; & Romam motis petit undique signis.
Deservère cavo tentoria fixa Lemano.*

Tanta igitur est antiquitas hujus loci. Ceterum à Ptolemæo & Antonino in Sequanorum 30 censetur provinciâ; ob causam videlicet supra dictam.

LAUSANNÆ antiquissima mentio est in itinerario Antonini; ubi *Lacus Lausoniis* adpellatur locus: & in tabulâ itinerariâ; ubi *Lacus Lesonne*. In hac tamen ipsius lacus inscriptio est *LACUS LOSANENTE*: corruptè, ut pleraque, pro *Lacus Lausannensis*. unde ipsius opidi verum germanumque vocabulum LAUSANNA.

Iter ab Augustâ Prætoriâ Augustam Rauracorum versus jam antea ex Antonino ac tabulâ recitatum. in hoc *Oëtodurum* esse nunc *Martinach*, infra pluribus docebo argumentis. Ab hoc igitur loco XII m. p. versus septemtriones & Aventicum coloniam, si progrediaris, incidet in opidum *S. Mauricii*; quod *Tarnadas* vocat Antoninus, & *Tarnais* tabula. Hinc XIII paullo amplius m. p. ultra secundo Rhodano si procedas, in dextrâ fluminis ripâ, quâ is in lacum evolvitur, pagum reperies vulgari vocabulo *Noville*. quem eundem esse locum, qui apud Antoninum dicitur *Penne locus*, in tabulâ verò *Penno lucos*, spatium situsque indicant. nam ab Antonino unâ cum reliquo Helvetiorum pago Urbigeno *Maxima Sequanorum* adscribitur *provincia*: quum, quæ in lævâ amnis ripâ sternuntur versus Italiam, ad *Penninarum Alpium provinciam* pertineant. De nomine dicti loci nescio quid sentiendum sit. ex tabulâ quidpe *sacer* fuisse videtur alicui deorum *lucus*. At si *lucus sacer*; cuiusnam deorum fuerit sacratus? Livius lib. xxxi, de Penninis loquens Alpibus; *Neque hercule, inquit, montibus his, ab transitu Pænorum ullo, Veragri, incole jugi ejus, nōrunt nomen inditum: sed ab eo, quem, in summo sacratum vertice, Penninum montani appellant. Summus hic vertex est idem, qui Antonino & tabulæ Summus Penninus.* Iovem fuisse deum, illum, à Veragris, quorum vicus fuit *Oëtodurus*, cultum, supra lib. I, cap. xxvi docui. At si proprium dei nomen fuit *Penninus*; quomodò ab hujus primitivo vocabulo derivatum est *Alpium cognomen Penninum*? Nullâ certè grammaticâ ratione. proinde verum genuinumque dei nomen fuisse arbitror *Pen*; & Romano ori, *Pennus*. à quo jam rectè ritèque derivatum vocabulum est *Penninus*. Locus igitur ille apud Antoninum, & in tabulâ, legendus est *PENNI LUCUS*; id est, *sacrum Iovi nemus*. Sed hic locus fuit Nantuatium; de quibus infra dicitur.

A *Penni luco*, eodem itinere versus *Aventicum* sequitur post IX m. p. locus, cui nomen

nomen apud Antoninum *Bibisco*, in tabulâ *Vivisco*: tabula etiam hinc *Laufannam* usque numerat m. p. xiiii. cui spatium, situi, ac nomini, probè convenit opidum hodiè *Vivey*, lacui adpositum. Verum loci nomen fuisse videtur *Viviscus*; quia hodièque non per B, sed per V literam effertur. Ipsi tamen Celtis fuisse putaverim literam W: quam Romani ori suo inusitatam, pronuntiatuque difficilem, nunc in B, nunc in V converterunt. Hic quoque locus, extra Helvetiorum fineis, fuit *Nantuatum*.

A *Vivisco* porro, *Aventicum* versus, ix m. p. intervallo occurrit locus, cui nomen in tabulâ *Vivomagus*, apud Antoninum *Bramagus*. eum nunc esse vicum *Bro*, extra controversiam est; quando & intervallum, & situs, & nomen congruit. nam *magus* adjectivam fuisse opidorum vicorumque fluminibus adpositorum particulam, supra lib. I, cap. VII, ostensum est. B autem litera facilè in V mutari poterat; unde *Vromagus* factum, pro *Bromagus*; & mox euphoniæ gratiâ interjecto I, *Vivomagus*. *Bra*, apud Antoninum esse mendosum, cum tabula, tum hodierna ejusdem loci appellatio convincit.

Inter *Bromagum* & *Aventicum* unus recensetur locus, qui Antonino est *Minnodunum*, auctori tabulâ *Minodum*, mutilato vel abbreviato nomine, pro *MINODUNUM*. Hoc esse hodiè opidum, quod vulgò Germanis *Milden*, Gallis *Mouldon* vocatur, tractus simul itineris & nomen opidi produunt. proinde etiam corruptum esse numerum *VI M* passuum qui apud utrumque spatium inter *Bromagum* & *Minnodunum* adscriptus, certum est. sunt quidè millia xiiii. Convenit rectè in tabulâ intervallum inter *Minnodunum* & *Aventicum*, millium xviiii. quæ itidem corrupta habent Antonini exemplaria xiiii. Sed heic v, illic x, interuisse puto.

Ab *Aventico* *Salodurum* versus, post xiv m. p. collocat auctor tabulæ *PETENISCAM*; quæ Antonino in eodem itinere, post xiiii millia, est *Petinesca*. hinc uterque *Salodurum* usque numerant passuum millia x. quæ in universum sunt millia xxiv. Corruptum esse alterutrum numerum, intervallum coarguit, quod inter *Vvüßispurg* & *Soloturn*, rectissimo itinere est m. p. xxxii. Ego *Petinescam* interpreter celebre hodiè opidum *Biel*, in extremis *Urbigeni* pagi finibus, lævæ *Urbæ* amnis ripæ adpositum.

EBURODUNUM habet tabula inter *Vesontionem* & *Aventicum*; xvii millibus ab hoc distitum. huic nomini, spatium, ac situi probè respondet opidum hodiè *Tverdon*, ad caput lacus *Novioburgiensis*, vii millibus passuum ab *Urbâ* distans.

ABIOLICA, in eadem tabulâ, vi m. p. ab *Eburoduno* versus *Vesontionem* distat. nomen hoc, spatium, ac situs conveniunt vico hodiè vulgò *le Bulles* dicto.

A M B R O N I C U S P A G U S.

SALODURUM auctoris tabulæ, quod *Saloturnum* Antonino, rectè omneis interpretari opidum nunc. Germanis *Soloturn*, Gallis *Soleurre* dictum, extra controversiam est. Apud *Ptolemæum* Helvetiorum opidum legitur *Γαυόδουρον Ganodurum*: quod quamvis quibusdam existimetur esse *Constantia*, ad lacum *Brigantium* sita; tamen ego judicaverim vocabulum id esse corruptum; rescribendumque *Σαλόδουρον*. quin etiam *Ptolemæi* positio magis convenit *Saloduro*, quàm *Constantiæ*. *Rhenani* heic confidentia prorsus non probanda, qui quum in vitâ *D. Mauricii* legisset, *agaunum* Gallico sermone significare saxum: non veritus est, apud *Ptolemæum* vocem *Γαυόδουρον*, ultra vitare in *Γαυόδουρον*; idque interpretari opidum *Lauffenberg*, extra Helvetiorum antiquos fineis, in agro *Raurico* situm: scilicet quia ad hoc cataraetæ sunt *Rheni*.

VINDONISSÆ, quæ nunc vicus exiguus prope *Arolæ* *Russæ*que amnium confluentis, satis alta est antiquitas. meminit quidè ejus *Tacitus* sub exitum *Neronis*, *historiarum* lib. iv: ubi *Galli* *Belgæ*, *Civile* *Baravo* duce rebellantes, *Romanorum* *hiberna* in *Rheni* ripâ subverterunt. *Cohortium*, inquit, *alarum legionum*, *hiberna subversa*, *cremataque*: *is tantum relictis*, *que Magontiaci ac Vindonissæ sita sunt*. *Florus* lib. iii, cap. ultimo, de *Drufo*: *In tutelam provinciarum, presidia atque custodias ubique disposuit; per Mosam flumen, per Albim, per Visurgim. nam per Rheni quidem ripam quinquaginta amplius castella direxit*. In his *Vindonissam* quoque fuisse, patet ex *Tacito*. Atque una hæc *Romanorum* tunc fuisse in *Helvetiorum* agro castra militum, liquet inde, quòd, quum cetera cuncta per omnem *Rheni* ripam subversa *cremataque* forent, hæc una cum *Magontiaci* relicta fuerunt: nec tamen *Belgæ* rebellantes, ultra *Juram* montem *Arolamque* amnem, in *Helvetiorum* fineis penetraverunt. Esse autem vicum *VVindisch* antiquam *Vindonissam*, arguitur cum ex nomine, ac situ, qui haud ita procul *Rheni* ripâ, ubi præsidia *Romanorum*, tum ex itinerariis, quæ sic habent:

Antonini:	Antonini:	Tabulæ:	
<i>Brigandia</i>	<i>Brigantia</i>	<i>Brigantio</i>	Bregenz.
<i>Arbore Felice</i> XX.	<i>Arbore Felice</i> XX.	<i>Arbor Felix</i>	x. Arbon.
<i>Ad Fines</i> XX.	<i>Finibus</i> XX.	<i>Fines</i>	XXI. Pfin.
	<i>Vitudoro</i> XXII.		Winterthur.
<i>Vindones</i> XXX.	<i>Vindonissa</i> XXIII.	<i>Vindonissa</i>	Windisch.
	<i>Rauracis</i> XXVII.	<i>Augusta Raurachum</i> XXI.	Augst.
<i>Arialbinum</i> XXIII.	Basel.		

TUGENUS PAGUS.

10

TUGIUM opidum, quod vulgò dicitur *Zug*, nemo equidem veterum memorat auctorum. fuisse tamen in XII illis antiquissimis opidis, quæ Helvetii, ad totius Galliæ Celticæ imperium occupandum proficiscentes, exusserunt, haud dubium est, quando ab hoc, ceu totius pagi capite, ipse pagus jam multis annis ante hanc expeditionem cognomen habuit: ut supra è Strabone ostensum est. Cæsar autem disertissimis verbis scribit, se *opida, vicosque, quos incendierant, restituere iussisse*, non nova constituere.

Est præterea alius in Tugeno pago locus, antiquitate nobilis, cujus Tacitus historiarum lib. I meminit, de Cæcinâ legato loquens, quem Vitellius cum parte exercitus per Helvetios Alpesque Penninas Italiam petere iusserat. *Plus prædæ, inquit, ac sanguinis Cæcina habuit. Irritaverant turbidum ingenium Helvetii, Gallica gens, olim armis, virisque, mox memoriâ nominis clara: de cade Galba ignari, & Vitellii imperium abnuentes. Initium bello fuit avaritia, ac festinatio undevicesimæ legionis. rapuerunt pecuniam, missam in stipendium castelli, quod olim Helvetii suis militibus ac stipendiis tuebantur. Aegre id passi Helvetii, interceptis epistolis, que nomine Germanici exercitus ad Pannonicas legiones ferebantur, centurionem & quosdam militum in custodiâ retinebant. Cæcina belli avidus, proximam quamque culpam, antequam penitiret, ultumibat. Mota prope castra. vastati agri. direptus, longâ pace in modum municipii exstructus, locus, amæno salubrium aquarum usu frequens. Illi ante discrimen feroces, in periculo pavidi, quamquam primo tumultu Claudium Severum ducem legerant, non arma noscere, non ordines sequi, non in unum consulere. exitiosum adversus veteranos prælium; intuta obsidio, dilapsis vetustate mœnibus. hinc Cæcina cum valido exercitu, inde Rhetica ala, cohortesque, & ipsorum Rhetorum juvenus, sœveta armis, & more militia exercita. undique populatio, & cades. Ipsi in medio pagi, abjectis armis, magna pars saucii, aut palantes, in montem Vocetium perfugere. Locus hic sine controversâ est idem, qui nunc etiam ob aquas calidas incolis vocatur patrio sermone *Baden*; opidum elegans, amœnum, atque celebre, flumini Limago adpositum, XVI millibus passuum infra Turigum, VI millibus à Vindonissâ distitum. unde militibus undevicesimæ legionis prompta pecuniæ rapina: nam horum hiberna Vindonissæ. idem auctor historiarum lib. IV: *Undevicesima legio Vindonissâ, Sex-tilius Felix cum auxiliariis cohortibus per Rhetiam irrupere. Castellum ruinæ etiamnum existant, ad opidum in monte sitæ. Ceterum longa illa pax ab Julii Cæsaris usque duravit Gallico bello; quo tempore illi omnia sua opida vicosque exusserant. unde hujus quoque opidi vetustatem colligere fas est: maximè castelli: ut cujus mœnia jam sub Neronis principatu nimia vetustate collapsa erant. Opidum tamen ipsum, quamvis ob celebritatem, usumque saluberrimarum aquarum, in municipii modum ædificiis exstructum fuerit, mœnibus non fuisse cinctum adparet ex eo, quòd sine obsidione locus is subitâ militum irruptione direptus fuit. Sed castellum hoc cur Helvetii ad Vitellii usque principatum ex omnibus unum suis militibus ac stipendiis tuebantur, quum reliqua omnia Romanorum tenerentur præfidiis? Haud facile dixerim: nisi credas, uti nunc VII antiquorum pagum, sic olim totius civitatis Helvetiæ magistratus huc ad communia concilia peragenda convenisse. Tuebantur igitur præsidio locum, quia in eo communia omnium archiva adservabantur. Nomen castellum opidumve olim quod habuerit, nullibi reperio. quia tamen ob usum salubrium aquarum jam tum celebre fuit; haud dubium est, quin idem nomen, quod nunc obtinet, tunc etiam ab eodem argumento obtinuerit; Romanis dictum AD AQVAS; quemadmodum alia per terræ orbem aquæ calida: & cognomento regionis, AD AQVAS HELVETIAS.**

De VOCETIO monte nihil habeo, quod ego certius, quàm alii ante me, adfirmare queam: nempe esse eum partem Juræ montis asperrimam, è regione pagi Tugeni; ubi hodièq; adpellantur loca *Bözen*, & *Bözberg*. Eorum perquam inepta est opinio, qui Vocetium eundem

eundem esse volunt, qui corruptè, ut suo loco ostendetur, *Vogesus* adpellatur, pro *Vosego*; in *Cæsaris* commentar. IV, in *Lingonum* finibus, ex quo ille *Mosam* flumen profluere ait. etenim quid (malum!) *Helvetii* ultra *Rauracos* atque *Sequanos* in *Lingonum* usque profugerent fincis, quum satis tuti adversus *Romanorum* militum in transitu impetum esse poterant in *Jurâ* suo?

TIGURINUS PAGUS.

DE TIGURO, sive TURIGO opido idem sentio, quod suprâ de *Tugio* dixi: nempe fuisse & hoc in XII illis opidis antiquissimis, quæ *Helvetii* in expeditionem proficiscentes exusserunt. ab hoc enim, ceu capite, jam ante expeditionem totus pagus cognomentum invenit.

Φ Ο Ρ Ο C T I B Ε Ρ Ι Ο T, FORUM TIBERII est in *Helvetiis* *Ptolemæo*. Id omnium rectissimè interpretari mihi videtur *Rhenanus* opidum nunc quod vulgari vocabulo vocatur *Keyfers stuel*; quasi dicas, *Cæsaris* sive *imperatoris tribunal*: quia heic jus à *Tiberio* redditum fuerit.

A *Brigentiâ* ad ARBOREM FELICEM numerat *Antoninus* duobus in locis millia passuum XX. cui nomini, situi, spatio respondet opidum hodiè, lacui *Brigantino* adpositum, *Arbon*. In tabulâ alterum X in dicto millium numero interiit.

Hinc totidem millia numerat *Antoninus*, duobus itidem in locis, ad FINES. tabula 20 verò XXI. huic spatio, situi, ac nomini probè convenit opidum nunc *Pfsn*, *Duro* flumini impositum.

A *Finibus* ad *Vitudorum*, sive, ut quædam habent exemplaria, *Vitidurum*, m. p. sunt apud *Antoninum* XXI: & hinc *Vindonissam* XXIII. Utrobique numerus corruptus est. locum quidpe eum esse nunc *Vvintertur*, cum nomen, tum regio indicant. ab hoc autem millia sunt passuum ad *Fineis* XV; ad *Vindonissam* verò alterum tantum intervallum. Qui *Constantiam* interpretantur *Vitudurum*, perquam vehementer errant. qui enim à *Finibus* *Vindonissam* profecturis, retrogressio esse potest ad *Constantiam*? à quâ si *Vindonissam* recto itinere pergere velint, *Fineis* repetant necesse est. In tabulâ vocabulum hujus loci & distantiam periisse, liquet ex eo, quod millium quidem numerus inter *Fineis* & *Vindonissam* extet. Antiqua inscriptio, quam *Lipsius* refert in auctario inscriptionum, habet *Vitudurum*, ut 30 quædam *Antonini* exemplaria. verum tamen ac genuinum vocabulum Latinâ formatione debet esse *VITODURUM*; eâdem ratione grammaticâ, ut reliqua opida terminantia in *durum*; *Salodurum*, *Oetodurum*, *Divodurum*, *Augustodurum*, *Marcodurum*, *Batavodurum*, & alia.

Hæc igitur ferè sunt, quæ de terræ *Helvetiæ* antiquitate ex idoneis auctoribus eruere licuit.

De gente ipsâ pauca quædam nunc cognoscere haud pigeat. Claritudinem ejus ostendit *Tacitus*, dicto loco, his verbis: *Helvetii, Gallica gens, olim armis virisque, mox memoriâ nominis clara*. *Cæsar* belli *Gallici* comment. I; de *Belgis* loquens: *Proximi sunt Germanis, qui trans Rhenum incolunt; quibuscum continenter bellum gerunt. quâ de causâ Helvetii quoque 40 reliquos Gallos virtute præcedunt; quod ferè quotidianis præliis cum Germanis contendunt, quum aut suis finibus eos prohibent, aut ipsi in eorum finibus bellum gerunt*. Bellum hoc non nuperum *Cæsaris* ævo; sed perantiquum. *Tacitus* in libro de *Germaniâ*: *Validiores olim Gallorum res fuisse, summus auctorum divus Iulius tradit. eoque credibile est, etiam Gallos in Germaniam transgressos. Quantum enim annis obstabat, quò minus, ut quaque gens evolverat, occuparet permutteretque sedes promiscuas adhuc, & nullâ regnorum potentiâ divisas? Igitur inter Hercyniam silvam, Rhenumque & Mænum amnes, Helvetii, ulteriora Boji, Gallica utraque gens, tenuere*. Sed de hac commigratione suo loco infrâ, in *Germaniæ Transrhenanæ* descriptione, fusiùs disseretur. Clari hinc fuere, Romanisque formidati *Helvetii*, in *Cimbrico* bello; ubi longè major eorum fuit, quàm ipso *Cimbrorum* *Theutonorum*que 50 virtus; uti suprâ ex *Plutarcho* ac *Strabone* demonstratum est. unde haud immeritò *timor Romæ* grandis fuit, quantum vix *Annibalis* tempore *Punicis* bellis, ne iterum *Galli Romam* vellent; teste *Eutropio*, lib. V. quocirca etiam *Helveticum* id potiùs tum adpellandum fuit bellum, quàm *Cimbricum*, vel *Theutonicum*.

Quantâ hominum multitudine terra ipsa semper abundaverit, licet ex eo colligere, quod antiquissimis temporibus, non ob agrorum sterilitatem (regio quidpe est fertilissima, omnibusque rebus adfluens) sed propter terrarum angustias, in *Germanicum* solum pars eorum transgressi fuere. dein etiam, quum dicto bello *Cimbrico* duùm pagorum incolæ excisi fuissent; tamen XI haud amplius annis post, in tantum rursus excreverunt numerum,

uti pro multitudine hominum, ut ait Cæsar, & pro gloria belli, atque fortitudinis, angustos se finibus suis exirent. Hinc, à Cæsare devicti, & sub jugum imperii Romani redacti, memoriâ magis antiquæ gloriæ, quàm novis gestis claruerunt: donec Alemanni posterioribus sæculis solum eorum invalerunt.

C A P. V.

De RAVRACIS; qui & RAVRICI & RAVRIACI.

HELVETIIS finitimos faciunt auctores RAVRACOS. Cæsar, eodem commentario primo, de Helvetiorum expeditione loquens: *Persuadent, inquit, Rauraci, & Tulingis, & Latobrigis, finitimis suis, uti eodem usi consilio, opidis suis vicisque exustis, unâ cum iis proficiscantur.* Quo situ fuerint Rauraci, docet, inter alios, Plinius lib. IV, cap. XII: de Danubio amne loquens: *Ortus hic in Germania jugis montis Abnoba, ex adverso Raurici Gallie opidi.* & eodem libro, cap. XVI: *Mediomatrici, Sequani, Raurici, Helvetii.* Fuere igitur in Rheni ripâ, inter Helvetios ac Sequanos. Ad Rhenum pertigisse Sequanos, testatur etiam Cæsar, sub initium commentarij: *1: Eorum una pars, quam Gallos obtinere dictum est, initium capit à flumine Rhodano; contineturque Garunnâ flumine, oceano, finibus Belgarum. attingit etiam à Sequanis & Helvetiis flumen Rhenum.* Et Strabo lib. IV: *Μετὰ δὲ τὸς Ἑλβετίους, Σικυωνὶ ἔστι Μεδιοματρικὴ καὶ καλομένη τῆ Ῥήνον.* id est: *Post Helvetios, Sequani ac Medio-* 10
matici Rheni ripam colunt. Neuter heic Rauracos memorat: nempe quia gens exigua, ex numero hominum, qui unâ cum Helvetiis, sedibus suis relicti, in bellum profecti, cum undecimâ Helvetiorum parte comparanda. nam horum fuere CCLXII millia, Rauracorum verò XXI III millia tantum: teste Cæsare eodem commentario. Igitur Rauraci, in medio Helvetiorum Sequanorumque positi, rectè nunc dici possunt ii populi, qui, Basiliensem agrum colentes, vulgò dicuntur *die Basler.* Horum terminus est, à meridie Iura mons, ab Arolæ Rhenique confluentibus ad fonteis usque Birsæ amnis. hinc, ab occasu Vosegus mons; qui initium heic sumit, vergitq; in septentriones & occasum æstivum, ad fonteis usque Mosellæ Mosæque amnium. dimidium lateris septentrionalis clauderant olim Sequanorum confinia, à Vosego, quâ Ellum flumen erumpit prope arcem *Morspurg*, per 20
opidum Pfirt, ad Rheni usque ripam. quâ in adverso vicus & castellum *Isteyn* conspicuntur. alterum dimidium cingit ipse Rhenus ad confluentem usque Arolæ.

Nomen gentis variè apud auctores, quos mox citabo, scriptum reperitur. alii quidpe adpellant *Rauracos*, alii *Rauriacos*, alii *Rauricos*. Causa hujus variationis est, quia Celticâ lingvâ efferebantur *sibi Rauricher*, per Græcam litteram X, omnibus pariter Celtis antiquis oppidò quàm adamatam: quæ, si antiquo illo more crassius efferatur, quemadmodum etiam nunc fit à Rauraci agri Helvetiæque terræ & conterminarum regionum incolis, item ab Hibernis, & Wallis, Britannicâ gente, prætereque à Judæis & compluribus aliis nationibus externis; sonum efficit crassum tam antecedentibus, quàm consequentibus vocalibus. Hinc etiam factum, uti varia veteris Celticæ opidorum vocabula, quæ eodem 40
modo ipsi genti in I C H terminabantur, variè apud Romanos auctores, modò in A C V M, modò in I A C V M, modò in I C V M, desinant. exempla quædam adponere libeat: *Nemetacum, Cameracum, Tornacum, Bagacum: Blariacum, Tuliacum, Mattiacum, Magontiacum: Avaricum, Aventicum;* & id genus alia.

Ceterum opida tempore Plinii Rauracos nulla habuisse, nisi unum, testis est ipse his verbis, suprâ citatis: *Ortus hic in Germania jugis montis Abnoba, ex adverso Raurici Gallie opidi.* nam si plura fuissent, nomen huic proprium tribuisset, quo ab reliquis discerneretur. Ne Ammiani quidem ævo plura fuisse existimo. sic enim & ipse lib. XIV: *Prope Rauracum ventum est, ad supercilia fluminis Rheni.* Ptolemæus vocat *Αὐγύστου Ραυρικῶν, Augustam Rauricorum:* Antoninus & tabula itineraria, *Augustam Rauracum:* Plinius lib. IV, 50
cap. VII, *Coloniam Rauriacam:* inscriptio vetus *Coloniam Rauricam:* nummus vetus Tiberii Col. *Aug. Raurac.* Coloniam eam quis Romanorum deduxerit, ostendit dicta inscriptio, quæ talis est: *L. MVNATIVS L. F. L. N. L. PRONEP. PLANGVS COS. CENS. IMP. VII-VIR EPVL. TRIVMPH. EX RHÆTIS ÆDEM SATVRNI FECIT DE MANVBIB, AGROS DIVISIT IN ITALIA BENEVENTI, IN GALLIA COLONIAS LVGDVNVN ET RAVRICAM.* Antiquitatem opidi hinc colligere licet. Plancus quidpe hic consul fuit secundo imperii Cæsaris Augusti anno, quadraginta annis ante Christum natum. Jam ante Julii Cæsaris bellum Gallicum extitisse, patet ex verbis ejus